

Hoe ervaart de doelgroep de corona periode en welke ondersteuning is gewenst?

Stichting Leergeld Den Haag en corona

Asia Sarti

Met dank aan

De ouders en kinderen die deelnamen aan dit onderzoek.

De interviewers:

Ellen Hal

Kristi Post

Janine Koppers

Ruud Nannes

Inhoud

1	Inleiding	6		
1.1.	Aanleiding	6		
1.2.	Doel- en vraagstelling	6		
2	Methoden	8		
2.1.	Onderzoeksdesign en procedure	8		
2.2.	Werving en afname interviews	8		
2.3.	Respondenten	9		
3	Hoe beleven gezinnen het langdurig verplicht thuis zitten vanwege corona?	10		
3.1.	Invloed van de corona-omstandigheden op welzijn van het gezin	10		
3.2.	Invloed van de corona-maatregelen op activiteiten in huis	11		
3.3.	Mogelijkheden die de thuisomgeving biedt	13		
4	Hoe beleven gezinnen digitalisering in coronatijd?	15		
4.1.	Gebruik van de computer voor en tijdens corona	15		
4.2.	Digitaal contact met Stichting Leergeld Den Haag	17		
5	Conclusies	20		
5.1.	Hoe beleven gezinnen het langdurig verplicht thuis zitten vanwege corona?	20		
5.2.	Hoe beleven gezinnen digitalisering in coronatijd?	21		
6	Aanbevelingen	22		
6.1.	Aanbevelingen voor Stichting Leergeld Den Haag	22		
6.2.	Overige aanbevelingen	23		
7	Literatuurlijst	26		
8	Bijlage 1: Interviewleidraad voor ouders	27		
9	Bijlage 2: Interviewleidraad voor jeugdigen	31		

Samenvatting

In Den Haag is Stichting Leergeld Den Haag actief in het ondersteunen van kinderen uit gezinnen met een laag inkomen door het verstrekken van goederen in natura zoals fietsen, computers, sportmaterialen en schoolspullen. In 2020 zijn in verband met de corona-uitbraak maatregelen gericht op social distancing van kracht en in de periode maart-juni een 'intelligente lockdown', die verstreckende gevolgen heeft gehad voor de doelgroep van de stichting. Stichting Leergeld Den Haag heeft haar diensten aangepast, onder andere door het beschikbaar stellen van laptops en door online aanvragen te promoten. Deze periode en de veranderingen in gezinnen en het aanbod van de stichting riep ook vragen op: 1. Hoe beleven gezinnen met een laag inkomen het langdurig verplicht thuiszitten vanwege de corona-uitbraak? En 2. Hoe beleven gezinnen met een laag inkomen digitalisering in coronatijd en wat hebben zij nodig om optimaal gebruik te maken van de mogelijkheden die de digitale wereld biedt? Het Verwey-Jonker Instituut heeft deze vragen opgepakt en samen met Stichting Leergeld Den Haag een exploratief onderzoek verricht.

Een kwalitatief onderzoek is verricht waarin gestructureerde interviews zijn gehouden met 25 ouders en 22 jeugdigen over de gevolgen van de corona-maatregelen voor jeugdigen en gezinnen. Deze zijn ingrijpend geweest. Jeugdigen hebben veel last gehad van het verplicht thuis zitten vanwege corona. Naast onbegrip voor en onzekerheid over de maatregelen maakte krappe behuizing dat de doorgang van veel activiteiten die van buiten naar huis verplaatsten, een grote uitdaging vormde. De intelligente lockdown was vooral ingrijpend voor onderwijs, dat zich in de periode maart-juni volledig naar huis verplaatste. Maar ook sporten en bewegen werd in de periode van

de corona-maatregelen bemoeilijkt. Voor andere activiteiten, zoals knutselen, spellen en lezen ontbraken in sommige gevallen de benodigde materialen.

In de gezinnen is computergebruik in de corona periode toegenomen. Gezinnen hebben ondervonden dat computergebruik hen veel voordelen en gemak biedt en verwachten dan ook dat als alles weer normaliseert ze meer en anders gebruik blijven maken van de computer. Veel ouders willen aanvragen bij Stichting Leergeld Den Haag in de toekomst wel digitaal doen, hoewel ze hier ook haken en ogen aan zien. In het doen van een online huisbezoek zijn ouders (nog) terughoudender. Bij ouders is meer behoefte of bereidheid om digitaal met Stichting Leergeld Den Haag in contact te blijven (anders dan voor een aanvraag of huisbezoek) dan bij jeugdigen. Dit moet dan gericht zijn op het op de hoogte blijven van verstrekkingen die de stichting doet, maar ook op de stichting feedback geven en laten weten wat hun wensen zijn. Jeugdigen zien het contact houden met de stichting in eerste instantie als een zaak van hun ouders. Dit stemt overeen met de huidige situatie waarin het contact tussen Stichting Leergeld Den Haag en gezinnen inderdaad via ouders verloopt en in het teken staat van verstrekkingen.

Het is van belang dat Stichting Leergeld Den Haag gezinnen ondersteunt om de tijd thuis met elkaar op een goede wijze door te brengen, waarbij rekening wordt gehouden met de gebrekkige ruimte in huis. Ook kan de stichting ondersteunen door voldoende, goed werkende laptops beschikbaar te stellen. Daarnaast is het van belang online aanvragen te vergemakkelijken door ervoor te zorgen dat informatie hierover op de website goed toegankelijk en duidelijk is. Wel blijft telefonisch en in sommige gevallen ook face-to-face contact belangrijk. Zeker bij de meest kwetsbare gezinnen kan dit juist een gelegenheid bieden contact te houden en eventuele problemen te signaleren, ook bij een eventuele aanscherping van de corona-maatregelen. Om de relatie

met jeugdigen te versterken, is het van belang hier actief werk van te maken, aangezien dit voor jeugd nog niet voldoende leeft.

Naast Stichting Leergeld Den Haag kunnen mogelijk ook beleidsmakers, adviseurs en praktijkorganisaties hun voordeel doen met de opgedane inzichten over de beleving en wensen van gezinnen met een laag inkomen. We sluiten het rapport dan ook af met enkele aanbevelingen voor de gemeente Den Haag, alsmede voor scholen en zorg- en welzijnsorganisaties.

1 Inleiding

1.1. Aanleiding

In Den Haag is Stichting Leergeld Den Haag actief in het ondersteunen van kinderen uit gezinnen met een laag inkomen. Dit doet zij door het verstrekken van goederen in natura zoals fietsen, computers, sportmaterialen en schoolspullen. De stichting wil met de verstrekkingen in natura die zij doet, de participatie en kansen van jeugdigen die in armoede leven vergroten.

Stichting Leergeld Den Haag en corona

In 2020 zijn in verband met de corona-uitbraak maatregelen gericht op social distancing van kracht en in de periode maart-juni een 'intelligente lockdown', waarin scholen, sportscholen en recreatiegebieden gesloten zijn en van Nederlanders wordt verwacht dat zij zoveel mogelijk thuis blijven. De verwachting is dat veel maatregelen nog langdurig effect zullen hebben op het dagelijkse leven van Nederlanders, waaronder ook gezinnen met een laag inkomen in Den Haag.

Voor de doelgroep van Stichting Leergeld Den Haag geldt dat deze in haar mogelijkheden om buitenshuis te recreëren al beperkt was vanwege gebrekkige financiële middelen. Daarnaast werkt een deel van deze ouders niet, waardoor zij vaker dan ouders die wel werken thuis zitten. Tegelijkertijd geldt voor alle jeugdigen in Nederland dat zij tijdens de intelligente lockdown afstandsonderwijs genoten, waardoor ook jeugdigen uit gezinnen met een laag inkomen meer dan normaal thuis zaten, en zij zich anders dan normaal tot de thuisomgeving verhielden. Ook de verhouding tussen ouders en kinderen was hierdoor aan verandering onderhevig, aangezien van ouders werd verwacht dat zij hun kinderen ondersteunen bij schoolwerk. De vraag rijst hoe in gezinnen met

een laag inkomen het vanwege de corona-maatregelen noodgedwongen meer thuiszitten wordt ervaren en wat zij nodig hebben in deze tijd.

De ondersteuning die door Stichting Leergeld Den Haag wordt verleend aan gezinnen met een laag inkomen en de verstrekkingen die worden gedaan zijn voor een deel aan verandering onderhevig en ingegeven door de actualiteiten. Door het afstandsonderwijs was er in 2020 meer vraag in gezinnen naar computers. Deze werden door kinderen gebruikt bij schoolwerk, maar werden in gezinnen ook breder ingezet voor recreatiedoeleinden en om te communiceren met de buitenwereld. Mogelijk heeft dit blijvende gevolgen voor het gebruik van computers en verschillende digitale toepassingen in gezinnen, waar Stichting Leergeld Den Haag op kan inspelen. Daarnaast kan het voor de stichting kansen bieden om ook op langere termijn digitaal te communiceren met gezinnen. Tegelijkertijd is het de vraag of gezinnen al voldoende mee kunnen komen in de digitale wereld, en wat zij nodig hebben om optimaal gebruik te maken van de mogelijkheden die deze biedt.

1.2. Doel- en vraagstelling

Stichting Leergeld Den Haag wilde middels dit onderzoek meer zicht krijgen op de beleving van langdurig verplicht thuiszitten vanwege de corona-maatregelen door gezinnen met een laag inkomen. Daarnaast was de stichting geïnteresseerd in wat gezinnen nodig hebben om optimaal gebruik te maken van de mogelijkheden die de digitale wereld biedt. Op grond hiervan kan de stichting haar dienstverlening afstemmen op de behoeften en wensen van de doelgroep.

Om hier zicht op te krijgen bestond dit onderzoek uit twee onderzoeksvragen. Deze onderzoeksvragen en de bijbehorende subvragen zijn:

1. Hoe beleven gezinnen met een laag inkomen het langdurig verplicht thuiszitten vanwege de corona-uitbraak?
 - In hoeverre is in de beleving van jeugdigen en ouders het vanwege de corona-maatregelen thuiszitten anders dan onder normale omstandigheden?
 - Zitten zij nu meer thuis dan normaal? Waarom wel/niet?
 - Doen zij nu andere dingen thuis dan normaal? Welke zijn dit?
 - Hoe wordt dit beleefd?
 - Hoe beleven gezinnen de thuisomgeving en de mogelijkheden die deze biedt ten aanzien van onderwijs, sport en recreatie, en privacy/je eigen plekje?
 - Wat is volgens gezinnen de impact van het thuiszitten vanwege de corona-maatregelen (op individueel en op gezinsniveau)?
 - Wat hebben gezinnen nodig om deze periode goed door te komen?
2. Hoe beleven gezinnen met een laag inkomen digitalisering in coronatijd en wat hebben zij nodig om optimaal gebruik te maken van de mogelijkheden die de digitale wereld biedt?
 - Hoe is het gebruik van de computer onder de corona-maatregelen veranderd in gezinnen?
 - In hoeverre verwachten gezinnen ook na de corona-maatregelen meer en anders gebruik te maken van de computer?
 - Hoe wordt door gezinnen aangekeken tegen digitaal communiceren met Stichting Leergeld Den Haag en willen zij dit in de toekomst blijven doen? Voor welk doeleinde(n) wel en voor welke niet?
 - Wat hebben gezinnen nodig om optimaal gebruik te kunnen maken van de mogelijkheden die de digitale wereld biedt?

2 Methoden

2.1. Onderzoeksdesign en procedure

Een kwalitatief onderzoek is verricht waarin gestructureerde interviews zijn gehouden met 25 ouders en 22 jeugdigen. In de uitvoering van het onderzoek trokken het Verwey-Jonker Instituut en Stichting Leergeld Den Haag samen op. Het Verwey-Jonker Instituut was verantwoordelijk voor het ontwikkelen van twee interviewleidraden, het instrueren van interviewers en voor analyse en rapportage. Om de interviewleidraden te testen voerde zij tevens twee interviews uit, op grond waarvan de leidraden wat zijn aanscherpt/aangepast. Stichting Leergeld Den Haag was verantwoordelijk voor het selecteren en benaderen van respondenten en voor de afname en verslaglegging van de overige interviews. Tevens verzorgde zij dataopslag en overdracht van data aan het Verwey-Jonker Instituut voor analyse en rapportage.

Onderzoeksinstrumenten

De onderzoeksvragen zijn verder geoperationaliseerd en verwerkt in een interviewleidraad voor ouders en een interviewleidraad voor jeugdigen. In de interviewleidraden zijn zowel open vragen als gesloten vragen opgenomen. De leidraden zijn op hoofdlijnen hetzelfde, maar waar de focus in de leidraad voor jeugdigen op de impact van corona op hen zelf ligt, ligt de focus in de leidraad voor ouders op de impact op hun kind(eren) en het gezin. Beide interviewleidraden zijn in een testafname getest, waarna aanpassingen zijn aangebracht. De interviewleidraden zijn gegoten in een format voor verslaglegging, met velden voor het intypen van de antwoorden op de open vragen en de mogelijkheid het juiste antwoord aan te geven bij gesloten vragen. Zie voor de interviewleidraden bijlage 1 (blz 27) en bijlage 2 (blz 31).

2.2. Werving en afname interviews

Om toegang te krijgen tot de doelgroep hebben we allereerst gebruik gemaakt van het netwerk van gezinnen van Stichting Leergeld Den Haag, in het bijzonder gezinnen waarvan de ouders in een enquête van Stichting Leergeld Den Haag hebben aangegeven benaderd te willen worden voor een interview. Uit een bestand met 132 anonieme telefoonnummers zijn willekeurig personen gebeld. Voor deelname van ouders aan het onderzoek gold als enige criterium de bereidheid tot medewerking.

Uit deze gezinnen zijn naast de ouders, waar mogelijk ook hun kinderen geïnterviewd. Dit heeft drie interviews opgeleverd. Daarnaast zijn ook kinderen en jongeren gevraagd deel te nemen die in de Raad van Kinderen zitten. In totaal zijn negen jeugdigen van de Raad van Kinderen geïnterviewd. Tenslotte zijn jeugdigen geïnterviewd die deelnamen aan een cultuurproject van Stichting Leergeld Den Haag. Hiervan zijn in totaal tien jeugdigen geïnterviewd.

Een eerste contact is gelegd met ouders en jeugdigen om een interview in te plannen op een voor de respondent geschikt moment. Hierbij is met respondenten ook afgesproken op welke wijze het gesprek het beste kon plaatsvinden: via Teams, Skype of een andere digitale toepassing, of per telefoon. Elk interview duurde ongeveer een uur. Van elk interview is een verslag gemaakt.

De interviews hebben plaatsgevonden in de periode juni-augustus 2020. Dit was in een periode dat, na de intelligente lockdown, een aantal versoepelingen van de corona-maatregelen van kracht waren. Kinderen gingen bijvoorbeeld weer naar school en georganiseerd sporten (voor kinderen) was weer mogelijk. In de interviews vroegen we respondenten te reageren op de periode vanaf medio maart waarin de intelligente lockdown gold tot het moment waarop het interview plaatsvond.

2.3. Respondenten

In dit onderzoek zijn in totaal 25 ouders en 22 jeugdigen geïnterviewd. Van de ouders is het merendeel moeder en een minderheid vader. Ook hebben vooral meisjes meegedaan aan het onderzoek en een klein aantal jongens. Ouders die hebben deelgenomen aan het onderzoek hebben kinderen in de leeftijd 0-20+ jaar, jeugdigen die zelf hebben deelgenomen hebben gemiddeld een hogere leeftijd: 9-17 jaar.

Ouders

Moeder/vader	Moeders		Vaders	
	20		5	
Aantal kinderen	1-2 kinderen		3 kinderen	4-5 kinderen
	12	9	4	
Leeftijd kinderen	0-4 jaar	5-9 jaar	10-14 jaar	15-19 jaar
	8	27	19	8

Jeugdigen

Meisje/jongen	Meisjes		Jongens	
	17		5	
Leeftijd	9-10 jaar	11-12 jaar	13-14 jaar	15-17 jaar
	6	3	7	6
Onderwijsvorm	PO	Vmbo	Havo	Vwo
	8	4	5	4

Analyse en rapportage

Voor de analyse hadden de onderzoekers het volgende materiaal tot hun beschikking: 25 ingevulde formats van interviews met ouders en 22 ingevulde formats van interviews met jeugdigen. De onderzoekers hebben op grond van de ingevulde formats in een Excelbestand een overzicht gemaakt van alle antwoorden per vraag voor ouders en voor jeugdigen. Vervolgens is elke vraag op inductieve wijze geanalyseerd, waarbij werd gekeken naar zaken die vaak werden genoemd of om andere redenen opvielen. Nadat dit voor zowel de interviews met ouders als de interviews met jeugdigen is gedaan, is ook gekeken naar overeenkomsten en eventuele verschillen tussen de bevindingen van de twee groepen.

In deze rapportage worden de belangrijkste inzichten weergegeven. Hierbij wordt cijfermatig weergegeven welke antwoorden zijn gegeven op de gesloten vragen. De antwoorden tellen niet altijd op tot respectievelijk 25 voor ouders en 22 voor jeugdigen, omdat in sommige gevallen ouders dan wel jeugdigen geen (eenduidig) antwoord op de vraag hebben gegeven. In een enkel geval was het ook mogelijk meerdere antwoorden te geven, dan zijn de aantallen juist hoger dan 25/22. Daarnaast wordt op kwalitatieve wijze beschreven welke ervaringen en wensen jeugdigen en gezinnen hebben. Uit deze bevindingen worden conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan ten aanzien van de wijze waarop Stichting Leergeld Den Haag en anderen nu en na de corona-maatregelen gezinnen kunnen ondersteunen.

3 Hoe beleven gezinnen het langdurig verplicht thuis zitten vanwege corona?

Alle ouders geven aan dat hun gezin en kinderen vanwege de corona-maatregelen *meer* thuis zaten dan normaal. Daarnaast geven ze allemaal, op één moeder na, aan dat de gezinsleden *op andere momenten* thuis zaten dan normaal. Alle jeugdigen, op één na, geven eveneens aan dat zij in deze periode meer thuis zaten dan normaal. Ook geven 19 van hen aan dat ze op andere momenten thuis zitten dan normaal.

3.1. Invloed van de corona-omstandigheden op welzijn van het gezin

We hebben ouders en jeugdigen gevraagd of de corona-omstandigheden van invloed waren op de jeugdigen en op het gezinsleven:

	Ouders		Jeugdigen	
	Ja	Nee	Ja	Nee
Verplicht thuiszitten heeft invloed op jeugdigen (hoe zij zich voelen)	20	4	13	9
Verplicht thuiszitten heeft invloed op het hele gezin	24	1	14	6

Invloed op jeugdigen

Ouders en jeugdigen noemen met name negatieve invloeden van het verplicht thuiszitten vanwege corona. Kinderen vertoonden veel emotionele reacties als boosheid en verdriet vanwege de omstandigheden. Ze begrepen de situatie niet en waren verdrietig dat ze niet naar school mochten of vrienden mochten zien. Sommige kinderen waren bang voor het virus, mede gevoed door de berichtgeving erover.

Ook voelden jeugdigen zich opgesloten en wilden ze naar buiten en hun normale leven leiden. Een kind van gescheiden ouders was verdrietig omdat zij haar vader niet kon zien. Andere kinderen misten het vieren van de eigen verjaardag en in het algemeen het tijd doorbrengen met familie en vrienden. Een aantal ouders geeft aan dat na verloop van tijd en na veel uitleg over waarom de maatregelen nodig zijn de situatie met de kinderen beter werd. *'In het begin keek ik veel nieuws, dan hadden ze veel vragen over hoe het verder zou gaan en wat er in de wereld gebeurde. Daar heb ik rustig over gepraat met ze en uitgelegd'*, zegt een moeder. Kinderen wenden aan het thuis zitten en konden er beter mee omgaan.

Niet naar school gaan bleek voor sommige jeugdigen het lastigst te zijn, ze misten adequate begeleiding en de uitdaging van school. Of er trad verlies van zelfvertrouwen op en onzekerheid over de schoolprestaties en het eigen kunnen. En onzekerheid over wel of niet overgaan. Ook misten kinderen de dagelijks structuur: ze gingen later naar bed en sloegen bij het opstaan douchen en aankleden over.

Invloed op het hele gezin

Wat betreft de invloed op het hele gezin waren er volgens ouders en jeugdigen zowel negatieve als positieve invloeden. Een jeugdige geeft aan dat het voor alle gezinsleden wennen was om meer met elkaar in huis te zijn en daarbij

nieuwe rollen aan te moeten nemen: *'Iedereen was een beetje in de war thuis. Dat kon je wel voelen. Ze (ouders) moesten ineens lesgeven. Dat waren ze niet gewend'*. Daarnaast voelden gezinsleden zich op elkaar aangewezen en hadden zij het gevoel 'met elkaar opgescheept' te zitten. Dit leidde geregeld tot irritaties en ruzies. Ook de schaarste van computers en het gebrek aan privacy voor de kinderen droeg hieraan bij volgens ouders. Maar ook de ouders zelf ervoeren gebrek aan privacy; zij konden bijvoorbeeld niks bespreken zonder dat kinderen het hoorden. Daarnaast geeft een moeder aan dat ze het als zwaar heeft ervaren om de kinderen de hele tijd in huis te hebben, en dat nieuwe afspraken moesten worden gemaakt over haar beschikbaarheid voor de kinderen.

Positieve invloeden waren er ook. Kinderen groeiden naar elkaar toe, hielpen elkaar meer en leerden van elkaar. Gezinnen brachten meer tijd met elkaar door, waarbij spelletjes werden gespeeld of samen films werden gekeken, uitgebreid met elkaar werd gegeten en gesprekken werden gevoerd. Hierdoor ontstond meer 'familiegevoel'. Ook wordt de aanwezigheid van ouders in huis door jeugdigen genoemd als prettig, bijvoorbeeld voor de extra ondersteuning bij schoolwerk. Een jeugdige geeft aan dat het thuiszitten een positieve invloed op haar moeder had, die uitgerust was en daardoor meer beschikbaar was voor het gezin. Ook in gezinnen waarin het aanvankelijk lastig was, is in sommige gevallen ervaren dat het beter werd naarmate gezinsleden wendten aan de nieuwe situatie en ze steeds beter leerden rekening met elkaar te houden.

3.2. Invloed van de corona-maatregelen op activiteiten in huis

Naast meer en op andere momenten thuiszitten, geven zowel ouders als jeugdigen aan dat in de periode van de corona-maatregelen kinderen thuis *andere dingen* deden dan onder andere omstandigheden. Voor een aantal leefgebieden hebben we ouders en jeugdigen gevraagd wat is veranderd in de activiteiten die jeugdigen thuis doen.

	Ouders		Jeugdigen	
	Ja	Nee	Ja	Nee
Invloed van de corona-maatregelen op onderwijsactiviteiten in huis	25	-	21	1
Invloed van de corona-maatregelen op sport en beweging in huis	22	3	15	7
Invloed van de corona-maatregelen op leuke activiteiten in de vrije tijd	21	4	14	8
Invloed van de corona-maatregelen op persoonlijke ontwikkeling (dingen leren en ontdekken in je vrije tijd)	19	4	12	8

Invloed op onderwijs

Volgens zowel ouders als jeugdigen zijn de corona-maatregelen het meest ingrijpend geweest op het gebied van onderwijsactiviteiten. Waar onderwijs voorheen voor een groot deel op school plaats vond, moest dit nu thuis vorm krijgen. Dat ging niet in alle gevallen vanzelf. Sommige ouders geven aan dat het lang duurde voordat de school het afstandsonderwijs goed had ingericht. Ook geven sommige ouders aan dat de kwaliteit van het schoolwerk al die tijd is achtergebleven: kinderen kregen weinig of onvoldoende uitdagende schooltaken. Of dat hun kinderen onvoldoende begeleiding kregen bij het maken van opdrachten. De jeugdigen geven aan dat ze afstandsonderwijs als moeilijker hebben ervaren. Ze kregen minder uitleg en moesten zelfstandiger werken. In sommige gevallen vervielen lessen helemaal en kregen zij in plaats daarvan opdrachten. Er was weinig gelegenheid vragen te stellen en het werk nam meer tijd in beslag dan normaal. Ook misten jeugdigen het hebben van les in groepsverband, waardoor ze het moeilijker vonden de motivatie op te brengen. Of alleen werken werd als saai ervaren. Een aantal ouders en jeugdigen geeft aan dat ze problemen ondervonden omdat ze geen laptop hadden of niet voldoende laptops zodat elk kind zijn of haar schoolwerk kon maken. Hierdoor zijn in sommige gevallen achterstanden ontstaan. Ook wordt genoemd dat online storingen afstandsonderwijs soms bemoeilijkte.

Andere ouders noemen ook voordelen aan het onderwijs thuis, met name dat ze hierdoor veel meer meekregen van het onderwijs van hun kind. Een klein aantal jeugdigen vond afstandsonderwijs juist meer ontspannen. Het was prettiger om er niet speciaal de deur voor uit te hoeven, en om de online lessen en de opdrachten meteen achter elkaar te kunnen doen, waarna juist tijd overbleef voor andere dingen.

Alle ouders geven aan dat zij een rol speelden in het onderwijs van hun kinderen. Dit deden zij op verschillende manieren. Een aantal ouders geeft aan dat ze een rol speelden in het creëren van structuur, zoals het maken van een leer-schema, het ervoor zorgen dat de kinderen op het juiste moment klaar zaten in een rustige omgeving en er verder op toezien dat zij hun werk maakten. Maar ook wordt aangegeven dat ouders met de kinderen zaten en hen hielpen hun schoolwerk te maken en daarmee de rol van de leerkracht op zich namen. In sommige gevallen betekende dit ook dat een ouder de online lessen mee volgde. Ouders hielpen kinderen stof te begrijpen, bijvoorbeeld door dingen op te zoeken op internet. Enkele ouders geven aan dat ze meer hadden willen doen in het begeleiden van de kinderen bij schoolwerk maar dat dit vanwege gebrekkige taalbeheersing niet mogelijk was. Ook geeft een vader aan dat hij niet meer kon doen omdat hij werkte. Een paar ouders kwam erachter dat lesmethoden zijn veranderd ten opzichte van toen zij op school zaten, waardoor ze hun kind minder goed kon helpen met rekenen of taal.

Invloed op sport en beweging

Voor een deel werden de sport en bewegingsactiviteiten ten tijde van de corona-maatregelen toch buiten uitgevoerd, zoals veel wandelen, fietsen of joggen in het park. Maar ook zien we dat activiteiten niet door konden gaan zoals normaal, bijvoorbeeld voetballen, tai-box, kungfu of kickboksen bij een club, naar de sportschool, ballet of turnen. Kinderen, soms samen met ouders, zochten naar manieren om binnenshuis te compenseren voor het niet meer buitenshuis kunnen bewegen. Jeugdigen zijn meer gaan bewegen in huis: aerobics (aan de hand van YouTube filmpjes), balletje trappen of squatten in de

woonkamer, rennen of verstoppertje spelen in huis, springen op het balkon, touwtjes springen in de tuin, enzovoorts. Onder omstandigheden van krappe behuizing probeerden gezinnen er het beste van te maken. *“Met de deuren open kon de radslag gemaakt worden en op een yogamatje werden buikspieroefeningen gedaan”*, zegt een ouder. Ook school probeerde in sommige gevallen te ondersteunen, door online gymlessen aan te bieden. Scholen stuurden leerlingen challenges of lijsten met oefeningen om te doen, of gymleraren plaatsen YouTube filmpjes online. Jeugdigen misten echter het samen doen ervan en vonden het soms moeilijk op te brengen in hun eentje.

Invloed op leuke activiteiten in de vrije tijd

Veel van de ouders geven aan dat met name jonge kinderen meer dan normaal hebben geknutseld en getekend thuis in de corona periode. Knutselen gebeurde daarvoor vaak op school of de BSO, dus ouders hadden niet altijd de materialen in huis en wisten niet altijd goed wat leuke opdrachten zijn. Ze hebben zich daar in sommige gevallen in verdiept en ze hebben materialen in huis gehaald. Een moeder zegt dat ze veel knutselmateriaal heeft gekregen van het buurthuis. Daarnaast wordt ook genoemd dat meer tijd werd besteed aan computer gamen. Sommige ouders hielden de tijd die kinderen hieraan besteedden angstvallig in de gaten. Jeugdigen geven aan dat ze meer op hun telefoon zaten, voor het bekijken van YouTube filmpjes of via Whatsapp contact hebben met vrienden. Ook werd meer tv gekeken en films gekeken, dit laatste gebeurde soms ook als gezin. Als gezin werden ook meer gezelschapsspellen gespeeld. Die werden soms ook in huis gehaald omdat gezinnen ze niet hadden. Een moeder vertelt dat de speelgoedbon van Stichting Leergeld Den Haag goed van pas kwam, omdat ze hiermee puzzels en gezelschapsspelletjes heeft gekocht. Ook worden door jeugdigen schaken en dammen genoemd als activiteiten die als gezin werden gedaan. Een meisje vertelt dat ze in de corona periode van haar vader heeft leren schaken. Verder pakten met name moeders en dochters samen bakken en koken op. Een enkele keer noemen ouders en jeugdigen dat er meer werd gelezen, soms zijn hiervoor ook meer boeken in huis gehaald.

Invloed op persoonlijke ontwikkeling

Een paar ouders geeft aan dat specifieke vaardigheden zijn gegroeid door er meer mee te oefenen, zoals meer lezen waardoor leesvaardigheden zijn toegenomen of meer oefenen met rekenen. Ook wordt genoemd dat kinderen vaster zijn geworden in het gebruik van de computer. Jeugdigen geven aan dat, omdat ze meer tijd hadden, ze zich hebben verdiept in zaken als het universum, het menselijk lichaam en corona, door erover te lezen en video's online te bekijken. Ook noemt een aantal van hen dat ze zich beter hebben bekwaamd in het bespelen van een muziekinstrument, bijvoorbeeld door veel te oefenen maar ook door filmpjes te kijken.

Daarnaast wordt ook genoemd door ouders dat kinderen zijn gegroeid in het accepteren van en leren omgaan met de nieuwe corona-omstandigheden. Ouders geven aan dat kinderen moesten wennen aan het thuiszitten en dat dit ook leidde tot veel ruzies, sommige ouders zien dat dit geleidelijk veranderde en kinderen een positievere houding aannamen. Een vader vertelt dat zijn oudste kind op speciaal onderwijs zit en het in het begin heel lastig vond te begrijpen en accepteren dat het niet naar school kon, geleidelijk aan veranderde zijn houding waarbij hij vanuit thuis zijn schoolwerk weer oppakte. Hiermee hangt ook samen dat kinderen beter leerden samenleven als gezin en rekening houden met elkaar. En elkaar helpen, bijvoorbeeld in het gebruiken van de computer.

Daartegenover staat dat door een aantal ouders wordt gemeld dat kinderen een beetje vastliepen in hun ontwikkeling. Zo vertelt een moeder dat doordat haar dochter niet naar school ging en zich bij het maken van schoolwerk niet kon spiegelen en optrekken aan klasgenoten, faalangst toenam.

3.3. Mogelijkheden die de thuisomgeving biedt

Gezien de veranderingen in activiteiten in huis in de corona periode, is het belang van de thuisomgeving en de mogelijkheden die deze biedt groter geworden dan onder andere omstandigheden. We hebben ouders en jeugdigen

gevraagd of er voldoende ruimte in huis is voor jeugdigen, en dit verder uitgevraagd voor een aantal leefgebieden.

	Ouders		Jeugdigen	
	Ja	Nee	Ja	Nee
Jeugdigen hebben voldoende ruimte in huis	14	11	19	3
De thuissituatie biedt voldoende mogelijkheden op het gebied van onderwijs	15	10	15	7
De thuissituatie biedt voldoende mogelijkheden op het gebied van sport en beweging	10	15	12	8
De thuissituatie biedt voldoende mogelijkheden op het gebied van andere activiteiten	19	4	14	6

Mogelijkheden op het gebied van onderwijs

Bepalend voor de mogelijkheden die de thuisomgeving biedt op het gebied van onderwijs, is de ruimte in huis. Kleine behuizing wordt genoemd als uitdagend voor het maken van schoolwerk. In veel gezinnen moest schoolwerk gemaakt worden in de woonkamer. Hier is niet altijd ruimte voor een bureau, waardoor gezinsleden samen moesten werken aan de eettafel. Sommige jeugdigen geven dan ook aan dat ze moeite hadden zich te concentreren. Wanneer zij een eigen kamer hebben is dit bevorderlijk voor het maken van schoolwerk. Jeugdigen geven ook aan dat ze in huis waren aangewezen op de hulp van ouders, die ook niet altijd alles wisten. Ze misten een leerkracht die hen kon ondersteunen.

Ouders en jeugdigen noemen als bevorderlijk voor het maken van schoolwerk de aanwezigheid van één of meer laptops, die gezinnen in sommige gevallen hebben gekregen van Stichting Leergeld Den Haag. De stichting verstrekke tijdens de intelligente lockdown tijdelijk laptops in plaats van vaste computers. Gezinnen hadden daarvoor soms geen laptop, waardoor alles met smartphones werd gedaan. Of ze hadden één vaste, soms verouderde computer, die gezinsleden met elkaar moesten delen. Maar ook twee computer was in gezinnen met meerdere kinderen niet toereikend, zeker als ouders deze ook moesten

gebruiken voor thuiswerken. De lessen van kinderen en de werkzaamheden van ouders vonden vaak tegelijk plaats waardoor ze moesten wachten. Ook kwam het voor dat computers het begaven en het ouders niet lukte tijdig nieuwe, goed werkende computers te regelen. Een bijkomend voordeel van de komst van laptops in huis is volgens sommige ouders dat jeugdigen makkelijk aan tafel hun schoolwerk konden maken. Of zich hiermee terugtrekken op een andere, rustige plek om hun schoolwerk te maken. De flexibiliteit en mobiliteit van de laptop werd vanwege de veelal kleine behuizing als erg prettig ervaren: *'De online lessen werden op de laptop in de woonkamer gevolgd en het huiswerk maakte X [het kind] in zijn eigen kamer.'*

Mogelijkheden op het gebied van sport en beweging

Ouders en jeugdigen geven aan dat sport en beweging lastig is als er weinig ruimte is in huis. Maar ook als er wel genoeg ruimte is in huis is voetballen enz. niet zo geschikt om thuis te doen. Ouders verboden het sporten in huis soms uit angst voor geluidsoverlast. Een deel van de ouders geeft dan ook aan dat beweging is verminderd en dat kinderen hierdoor soms aankwamen. In andere gevallen werd het balkon gebruikt, maar ook die was in veel gevallen (te) krap. Het hebben van een (grote) tuin bood uitkomst, hier konden jeugdigen op de trampoline, turnen of met de bal spelen. Maar niet alle gezinnen hebben die. Een fijne buitenomgeving met veel groen of een nabijgelegen park werd ook genoemd, hier konden jeugdigen bijvoorbeeld hardlopen.

De meeste ouders stonden bewegen in huis onder de corona-omstandigheden toe en hier werd in gezinnen ook ruimte voor gemaakt, bijvoorbeeld door in de woonkamer meubilair aan de kant te schuiven. Ook de gang en de trappen worden genoemd als plekken waar werd bewogen. Ook geven sommige jeugdigen aan dat work-outs en fitness goed te doen waren in huis. Hoewel de sportschool werd gemist vanwege de faciliteiten, werd ook aangegeven dat werd gecompenseerd door het gebruik van een loopband of fiets in huis.

Mogelijkheden op het gebied van andere activiteiten

Wat betreft vrijetijdactiviteiten geven de meeste ouders en jeugdigen aan dat hier wel voldoende ruimte voor was. De activiteiten die kinderen, buiten bewegen, in huis oppakten behoefden niet veel ruimte. Voor knutselen, spelletjes spelen, lezen, films kijken en samen koken was voldoende ruimte. *'Knutselen en spelletjes doen ging goed rond de eettafel. Op de bank konden de kinderen filmpjes kijken op de laptop'*, zegt een ouder. De materialen ervoor ontbraken in sommige gevallen of werden in huis gehaald, soms via het buurthuis of door gebruik te maken van een speelgoedbon van Stichting Leergeld Den Haag.

Wat hebben gezinnen nodig (onder corona-omstandigheden)

In het verlengde van wat al genoemd is over (on)mogelijkheden in huis, noemen ouders het hebben van voldoende ruimte, zowel in huis als het hebben van een tuin. Daarnaast ruimere digitale faciliteiten, zoals voldoende, goed werkende laptops, of een laptop met een groter werkgeheugen.

Andere zaken die door ouders genoemd worden hebben te maken met de tijd op een prettige manier doorbrengen. Zoals activiteiten om binnen te doen, knutselspullen zoals gekleurd papier, gezinsspelletjes en meer boeken. Maar ook geven ouders aan dat zij willen worden geholpen om activiteiten buitenshuis weer op te pakken met de kinderen. Door middel van bijvoorbeeld een tas met bonnen voor pretpark, Efteling en kleine uitstapjes. Ook jeugdigen geven aan dat ze meer mogelijkheden willen hebben om activiteiten te blijven doen. Zoals meer uitstapjes met het hele gezin, met inachtneming van de 1,5 meter maatregel.

4 Hoe beleven gezinnen digitalisering in coronatijd?

In de periode van de corona-maatregelen heeft digitalisering in gezinnen met een laag inkomen een vlucht genomen. Noodgedwongen hebben gezinnen in versneld tempo (meer) computers in huis gehaald en zich aangesloten op digitale snelweg. We hebben ouders en jeugdigen gevraagd naar hoe ze dit hebben ervaren en hoe dit van invloed is op de wijze van communiceren met Stichting Leergeld Den Haag.

4.1. Gebruik van de computer voor en tijdens corona

Allereerst hebben we ouders en jongeren gevraagd naar computergebruik voor corona en ten tijde van de corona-maatregelen.

	Ouders			Jeugdigen		
	Weinig	Een beetje	Veel	Weinig	Een beetje	Veel
Gebruik van de computer voor corona	12	6	7	6	11	5

		Ouders				Jeugdigen			
Toepassing computer voor corona ¹	Onderwijs van de kinderen	Vrije tijd/activiteiten	Contact vrienden en kennissen	Bankzaken en comm. met instanties	Onderwijs van de kinderen	Vrije tijd/activiteiten	Contact vrienden en kennissen	Bankzaken en comm. met instanties	
	20	14	5	21	19	18	8	5	

	Ouders		Jeugdigen	
	Ja	Nee	Ja	Nee
Meer gebruik van de computer tijdens corona	25	-	19	3
Anders gebruik van de computer tijdens corona	19	6	20	2

De meeste ouders geven aan dat in hun gezinnen voor corona weinig gebruik werd gemaakt van de computer, jeugdigen zelf geven aan dat zij een beetje gebruik maakten van de computer. De computer werd met name gebruikt voor onderwijs, vrije tijd en communicatie met instanties, regelen van bankzaken enz. In de meeste gezinnen is volgens ouders en jeugdigen het gebruik van de computer toegenomen, ook zijn er nu meer toepassingen in het gezin bijgekomen. De jeugdigen en gezinnen maken van de volgende programma's/apps gebruik:

Voor onderwijs: Teams, Zoom, Tik Tok, LessenUp en Google Classroom voor klassikaal contact. Daarnaast Sula, Snappet, Weektaken, Klasbord, Gynzy en Magister. Google Meet, YouTube en Schooltv worden gebruikt voor extra uitleg. Ook online leerspelletjes zoals veilig leren lezen, programma's voor begrijpend

¹ Respondenten konden meerdere antwoorden geven.

lezen, Pelle helpt voor kinderen met dyslexie, en Leestrainer, Basispoort en Ambrasoft voor online oefenen met taal, rekenen en andere vakken. Verder Schoolmail/Hotmail, Google agenda, PowerPoint, Prezi en Word. Jeugdigen geven ook aan dat de leerkracht ten tijde van de intelligente lockdown een groepsapp aanmaakte om opdrachten mee te communiceren met de klas. Hier werd soms ook Social Schools voor gebruikt.

Recreatief gebruik: meer spelletjes, Paint (om tekeningen te maken), Netflix, Facebook, Instagram, Snapchat, YouTube, Tik Tok en breed social media. Andere toepassingen zijn: Nieuwsbegrip, Jeugdjournaal, Teams/videobellen en Viewer.

De ouders zoeken nu meer informatie op en doen meer bankzaken op de computer. Ook wordt genoemd dat ouders gebruik maken van de Gemeente Den Haag app.

Verwachting blijvende verandering in computergedrag

Naast de wijze waarop het computergebruik in gezinnen is veranderd ten tijde van de corona-maatregelen, hebben we ouders en jeugdigen ook gevraagd naar of zij verwachten dat veranderingen blijvend zullen zijn.

	Ouders		Jeugdigen	
	Ja	Nee	Ja	Nee
Verwachting meer gebruik van de computer na corona	16	8	13	9
Verwachting anders gebruik van de computer na corona	17	5	10	11

Door de komst van één of meerdere extra laptops en de omstandigheden waarin dingen meer digitaal moesten, hebben gezinnen ervaren dat gebruik van de computer veel voordelen biedt voor de verschillende gezinsleden. De gezinsleden hebben geproefd aan het vrij toegang hebben tot de computer en zullen hier, denken veel ouders en jeugdigen, blijvend gebruik van maken. Een aantal respondenten vindt ook dat het bij deze tijd hoort. Allereerst voor school. Veel

schoolwerk moest al digitaal: werkstukken, boekbesprekingen en Magister. Dat blijft zo en zal volgens een aantal ouders en jeugdigen met het naar de middelbare school of naar hogere klassen gaan alleen maar meer worden. Jeugdigen geven aan dat ze ervaring hebben opgedaan met digitaal werken en hebben ondervonden dat je er veel mee kunt. Zo is het opzoeken van dingen op de computer veel makkelijker dan in de bibliotheek. Ook biedt de computer de mogelijkheid aan kinderen om bijvoorbeeld samen met iemand huiswerk te maken door te videobellen.

Ouders en jeugdigen denken ook dat de school meer gebruik zal blijven maken van digitale toepassingen omdat het er vanwege de corona-omstandigheden meer ervaring mee heeft opgedaan: online lessen, docent die digitaal communiceert met leerlingen, opdrachten online geven. *‘Ja ik denk dat docenten een nieuwe manier hebben gevonden om les te geven. Dus ik denk dat ze daar gebruik van zullen maken, en wij dus ook’*, zegt een jeugdige.

Daarnaast zullen kinderen volgens ouders er ook blijvend meer gebruikmaken van maken voor recreatieve doeleinden nu de extra laptop(s) er is/zijn. Computergebruik en in het bijzonder een laptop biedt veel mogelijkheden voor gezinsleden zich thuis te vermaken zonder dat er veel ruimte in huis voor nodig is. Te denken valt aan filmpjes kijken online en spelletjes spelen. Ouders denken dat de computer daarnaast blijvend gebruikt zal worden voor bankzaken en contact met instanties, maar ook voor snellere communicatie met vrienden en voor spelletjes. Een ouder geeft aan meer computergebruik ook toe te juichen omdat het de zelfstandigheid van kinderen bevordert en bijdraagt bij aan hun ontwikkeling.

Daartegenover staat dat een aantal ouders en jeugdigen juist ziet dat computergebruik al minder wordt omdat de jeugdigen weer naar school gaan, veel schoolwerk daar wordt gemaakt en wat ze mee nemen naar huis meestal weer op papier is. Ook geven zowel ouders als een paar jeugdigen aan dat zij moe zijn van digitalisering en weer behoefte hebben aan naar buiten gaan en aan

fysieke contacten. *'Weet ik niet. Omdat ik ook andere dingen kan doen. Dan kan ik weer met vrienden en vriendinnen spelen'*, zegt een jeugdige. Ouders geven ook aan dat zij te veel gebruik maken van de computer voor spellen en dergelijke ook ontmoedigen, uit angst voor gameverslavingen.

Wat hebben gezinnen nodig van Stichting Leergeld Den Haag om optimaal gebruik te maken van de computer?

De meeste ouders (n=19) geven aan dat het gebruik maken van de computer en de verschillende programma's nu makkelijk(er) gaat in de gezinnen. Ook de meeste jeugdigen (n=15) vinden dat het gebruik maken van de computer en de verschillende programma's nu makkelijk(er) gaat. Ouders ervaren dat hun kinderen veel weten wat betreft computergebruik, naargelang de leeftijd. Jeugdigen zelf geven ook aan dat door te oefenen en instructies voor Word, Teams en PowerPoint te raadplegen het werken met de computer steeds makkelijker wordt. Opvallend is dat ouders hun eigen computervaardigheden als beperkter beoordelen dan die van de kinderen. In het ondersteunen van de (jonge) kinderen is dat soms lastig, oudere kinderen helpen juist de ouders bij het gebruiken van de computer. Daarbij is het voor ouders ook lastig om te weten wat veilig is voor de kinderen en waarvoor ze hen moeten beschermen. Andere dingen die als lastig worden ervaren: Een trage computer is lastig om mee te werken, zeker voor oudere kinderen met veel schoolopdrachten. En jeugdigen hebben voor bepaalde programma's abonnementen nodig waar ouders niet voor kunnen betalen.

Veel ouders zeggen dat hulp niet nodig is omdat kinderen al vergevorderd zijn of op school computervaardigheden leren. De meeste jeugdigen (n=18) zeggen eveneens geen hulp meer nodig te hebben. Ook noemt een ouder dat er al hulp is in de eigen omgeving en geeft een aantal jeugdigen aan dat als ze vragen hebben ze de helpdesk, school of een oudere broer of zus raadplegen. Hulp die wel genoemd wordt is een betere of snellere computer. Een aantal ouders geeft aan dat er behoefte is aan een eigen computer voor elk kind. Ook jeugdigen geven aan dat ze een eigen computer tot hun beschikking willen, zodat ze niet

hoeven te wachten op gezinsleden. Het liefst betreft dit een laptop, omdat die minder ruimte in beslag neemt en flexibel is in gebruik: *'Een laptop in verband met de ruimte in huis voor het oudste kind, zodat zij meer rust heeft bij het werken in de gedeelde slaapkamer, zodat het jongste kind kan spelen of eigen werk kan doen.'* Een aantal ouders noemt een computercursus voor de kinderen of - in een enkel geval - voor ouder en kind samen. Door jeugdigen wordt aangegeven dat sommige toepassingen nog moeilijk zijn, zoals deelnemen aan videobellen, de functies van Word onthouden of een presentatie maken met PowerPoint. Daarnaast is behoefte aan vergoeding van abonnementen voor programma's als Prezi en informatie over veiligheid en wat wel/niet geschikt is voor kinderen.

4.2. Digitaal contact met Stichting Leergeld Den Haag

Stichting Leergeld Den Haag heeft veel contact met de doelgroep, met name rond aanvragen die gezinnen doen. Dit contact loopt voornamelijk via ouders. Reeds voor de corona periode heeft de stichting online aanvragen doen en een online huisbezoek geïntroduceerd. We hebben ouders gevraagd of zij tijdens corona daar gebruik van hebben gemaakt en of zij dit in de toekomst ook willen (blijven) doen. Ook waren we geïnteresseerd in of er bij ouders behoefte is het contact met Stichting Leergeld Den Haag ook een andere wijze invulling te geven dan alleen het doen van aanvragen. Ook voor jeugdigen waren we geïnteresseerd in de behoeften ten aanzien van contact met de stichting.

Online aanvraag

Ouders hebben we de vraag gesteld of ze de afgelopen periode een online aanvraag hebben gedaan:

Ja

Nee

Aanvraag in de corona periode	17	8
Voor de aanvraag gebruik gemaakt van de computer ²	9	8
In de toekomst gebruikmaken van de computer voor een aanvraag	20	5

De ouders die een aanvraag hebben gedaan maar daarbij niet gebruik hebben gemaakt van de computer noemen de volgende redenen. Er was geen computer in het gezin en de telefoon die werd gebruikt is niet groot genoeg om goed op de website te kunnen. Daarnaast vinden ouders bellen prettiger om een aantal redenen. Het gaat sneller, bij een online aanvraag wordt ervaren of verwacht dat ze moeten wachten. Ook vinden ouders telefonisch contact interactiever: ze kunnen zeggen wat ze willen en vinden, en als iets niet duidelijk is kunnen ze vragen stellen. Een moeder geeft aan dat de drempel om een aanvraag via de computer te doen ook te hoog is gezien haar gebrekkige Nederlandse taalbeheersing. Ook wordt genoemd dat ouders niet weten waar op de website van Stichting Leergeld Den Haag een aanvraag moet worden gedaan. Ouders die (ook) in de toekomst niet een online aanvraag willen doen noemen hier dezelfde redenen voor. Telefonisch is sneller, het is fijn om iemand te spreken en je vragen te stellen, zeker als je de taal niet goed beheerst.

Als reden om wel online een aanvraag te (willen) doen wordt genoemd dat dit makkelijker, sneller en betrouwbaarder is.

Online huisbezoek

Ook hebben we ouders de vraag gesteld of de afgelopen periode een online huisbezoek bij hen is afgelegd:

	Ja	Nee
Online huisbezoek in de corona periode	1	24
Online huisbezoek in de toekomst	10	8

Slechts één van de ouders heeft de afgelopen weken een online huisbezoek meegemaakt. Acht ouders hadden geen antwoord op de vraag of ze in de toekomst een huisbezoek online willen doen, waarschijnlijk omdat ze er niet zo'n goed beeld bij hebben. Ouders die aangeven dat ze wel (vaker) een online huisbezoek willen doen zeggen daarover dat als Stichting Leergeld Den Haag deze omslag maakt, ze daar wel in mee willen gaan. Of dat ze het zelf wel makkelijk vinden en het minder tijd kost.

Geluiden tegen een online huisbezoek zijn dat de voorkeur ernaar uitgaat dat iemand komt waarmee ouders echt een gesprek kunnen voeren, en waaraan ouders aanvullend dingen kunnen laten zien indien nodig. En wederom uitleg kunnen vragen. Ook wordt genoemd dat een huisbezoek meer inzicht geeft in de persoon die een aanvraag doet en daardoor meer valide is. Een moeder heeft dit in het verleden een keer gedaan, waarbij ze bankgegevens moest opsturen. Dit beviel haar niet: ze vond het vervelend om haar bankgegevens te moeten opsturen.

Overig online contact met Stichting Leergeld Den Haag in de toekomst

Zowel ouders als jeugdigen hebben we gevraagd naar de behoefte aan (overig) online contact met Stichting Leergeld Den Haag, en hoe dat er volgens hen uit zou moeten zien.

	Ouders		Jeugdigen	
	Ja	Nee	Ja	Nee
Overig online contact met Stichting Leergeld Den Haag gewenst	21	1	8	12

² Deze vraag is alleen beantwoord door respondenten die hebben aangegeven dat ze in de corona periode een aanvraag hebben gedaan.

Op de vraag waarvoor ouders via de computer contact zouden willen houden met Stichting Leergeld Den Haag, noemen ze het geven van suggesties, online feedback geven of meedoen aan een enquête; het volgen van de laatste ontwikkelingen op de website van Stichting Leergeld Den Haag; een emailgroep voor ouders om nieuwtjes snel te delen; op de hoogte blijven van het aanbod; berichten over wat gezinnen kunnen aanvragen bij Leergeld, met enige mate van personaliseren: ouders krijgen rond verjaardagen informatie over wat kinderen van de leeftijd van hun kind kunnen aanvragen. Ouders geven aan dat ze liever niet online contact houden met Stichting Leergeld Den Haag over een probleem, of als iets hoog zit; dan willen ze iemand spreken. Ook willen ze niet online financiële stukken sturen.

Jeugdigen geven minder vaak dan ouders aan dat ze contact willen met Stichting Leergeld Den Haag. Een aantal van hen geeft aan dat contact verloopt via hun ouders en ze er zelf geen behoefte aan hebben. De jeugdigen die in de Raad van Kinderen zitten geven aan dat ze al (voldoende) contact hebben met Stichting Leergeld Den Haag. Eventueel meer contact zou moeten gaan over wat de Raad van Kinderen wil. Ook kan de Raad van Kinderen worden ingezet om ideeën op te halen en die te delen met Stichting Leergeld Den Haag. Een jeugdige geeft aan dat hij wel contact wil met Stichting Leergeld Den Haag als hij een vraag heeft, bijvoorbeeld over hoe de laptop werkt.

Als er contact is met Stichting Leergeld Den Haag willen de meeste jeugdigen (n=13) dat wel via de computer doen. Gevraagd naar geschikte programma's, noemen zij Teams en Zoom. Een jeugdige zegt liever per telefoon contact te hebben met Stichting Leergeld Den Haag. Vijftien jeugdigen vinden een Leergeld Den Haag app op hun telefoon wel leuk of handig. Veertien zeggen deze ook wel te zullen gebruiken of in ieder geval te installeren en te gebruiken als nodig (ze een vraag hebben; informatie willen zoeken). Anderen zeggen er niet echt een beeld bij te hebben. Een jeugdige geeft aan dat als duidelijk te zien is dat het een app van Stichting Leergeld Den Haag is hij die niet zal downloaden. De app moet een leuke naam hebben en voor alle kinderen zijn.

Ook wordt gezegd dat een dergelijke app met name interessant is voor jonge kinderen (niet voor jongeren op het voortgezet onderwijs).

5 Conclusies

5.1. Hoe beleven gezinnen het langdurig verplicht thuis zitten vanwege corona?

Jeugdigen hebben veel last gehad van het verplicht thuis zitten vanwege corona. Ze begrepen niet altijd waarom dit nodig was, misten de dingen die ze normaal deden en voelden zich, zeker in het begin, opgesloten en beperkt in hun bewegingsvrijheid. Uit een consultatie van het Landelijk Ouderpanel bleek eerder al dat ouders ervaren dat hun kinderen prikkelbaar en verveeld zijn onder omstandigheden van de lockdown (Sebers en Cats-den Boer, 2020). Ook wijst eerder onderzoek uit dat bij een deel van de jeugdigen onder de lockdown gevoelens van eenzaamheid, stress en somberheid zijn ontstaan (De Kindertelefoon, 2020; Kamphuis, 2020). Verder wijst onderzoek van Engbersen e.a. (2020) uit dat algeheel mentaal welbevinden van jongeren is teruggelopen na de corona-uitbraak. In dit onderzoek wordt dit bevestigd. Daarbovenop kwam voor jeugdigen uit gezinnen met een laag inkomen dat krappe behuizing de doorgang van veel activiteiten die van buiten naar huis verplaatsten, bemoeilijkte.

De 'intelligente lockdown' was vooral ingrijpend voor onderwijs, dat zich in de periode maart-juni volledig naar huis verplaatste. Dit zorgde voor onzekerheid bij kinderen maar ook bij ouders, die niet altijd goed wisten hoe ze hun kinderen het beste konden begeleiden. Op school wordt niet alleen leerstof aangereikt, maar ook structuur in onderwijsactiviteiten en een taakgerichte werksfeer waardoor aandacht en motivatie van leerlingen wordt vergroot (Inspectie van het onderwijs, 2020). Ouders worstelden met het aanbieden hiervan aan hun kinderen. Soms leidde dit tot achterstanden bij kinderen. Dit sluit aan bij eerdere bevindingen dat jeugdigen thuis minder goed leren dan

op school en dat met name bij kwetsbare jeugdigen afstandsonderwijs kan leiden tot onderwijsachterstanden, omdat zij structuur missen (Kalverboer, De Jong en Hopman, 2020; SERV, 2020). Ook bleek uit onderzoek dat met name laagopgeleide ouders moeite hebben met het ondersteunen van kinderen bij schoolwerk thuis (Bol, 2020).

Verder liepen gezinnen aan tegen ruimtegebrek, waardoor in sommige gevallen alle gezinsleden samen in de woonkamer zaten. Ook werden voldoende, goed werkende computers gemist voor het maken van het schoolwerk. Veel gezinnen kregen in de corona periode één of meerdere laptop(s) van Stichting Leergeld Den Haag, die deze vanuit incidentele middelen verstrekten. Deze boden uitkomst, gezien zij jeugdigen de mogelijkheid gaven ondanks de krapte in huis een rustig plekje te zoeken om schoolwerk te maken.

Ook sporten en bewegen werd in de periode van de corona-maatregelen bemoeilijkt vanwege ruimtegebrek, maar ook vanwege (angst voor) geluids-overlast. Hoewel gezinnen creatief waren in het creëren van ruimte voor beweging in huis, kwam dit soms ook stil te vallen. In enkele gevallen leidde dit tot gewichtstoename bij kinderen. Dit sluit aan bij inzicht uit onderzoek waarin ruim 40% van ouders aangaf dat hun kinderen onder corona-tijd minder zijn gaan bewegen (Slot-Heys, De Jonge, Lucassen en Singh, 2020). Ander onderzoek toonde aan dat één op de vijf kinderen van verschillende leeftijden tijdens de lockdown aan is gekomen, onder andere vanwege verminderde beweging (MUMC, 2020).

Andere activiteiten, zoals knutselen, lezen, koken, films kijken, recreatief computergebruik, namen toe in huis tijdens de corona periode en konden voor een groot deel probleemloos plaatsvinden. Zoals ook eerder gerapporteerd door het Landelijk Ouderpanel (Sebers en Cats-den Boer, 2020). Wel ontbraken in sommige gevallen knutselmateriaal, voldoende spellen en boeken

om te lezen. Ook ontbraken soms de ideeën voor geschikte knutselopdrachten. Knutselmaterialen en spellen werden gekocht of verkregen via het buurthuis of met gebruikmaking van de speelgoedbon van Stichting Leergeld Den Haag. De laptops die jeugdigen van Stichting Leergeld Den Haag kregen hielpen hen, naast onderwijs thuis voortzetten, online contact met vrienden te houden, films te kijken en spellen te spelen.

5.2. Hoe beleven gezinnen digitalisering in coronatijd?

In de gezinnen werd voor de corona-uitbraak weinig of een beetje gebruik gemaakt van de computer. Een grote meerderheid van zowel ouders als jeugdigen geeft aan dat dit in de corona periode is toegenomen, zoals eerder ook bleek uit een consultatie van het Landelijk Ouderpanel (Sebers en Cats-den Boer, 2020). Ook is het computergebruik anders geworden. Met name voor onderwijsdoeleinden wordt nu meer gebruik gemaakt van de computer. Gezinnen hebben ontdekt dat er meer digitale mogelijkheden zijn dan ze wisten, en hebben ondervonden dat deze hen veel voordelen en gemak bieden. Ouders en jeugdigen verwachten dan ook dat als alles weer normaliseert ze meer en anders gebruik blijven maken van de computer. Zowel voor school van de jeugdigen, als voor recreatief gebruik en contact met instanties door ouders, bijvoorbeeld voor bankzaken of gebruik van de gemeente app.

Ondanks de vele voordelen van de onlinewereld geven ouders aan dat zij hierin soms minder ver zijn dan hun (oudere) kinderen. Ook weten ze niet altijd wat veilig is en wat niet voor hun kinderen. Hierdoor kunnen ze hun jongere kinderen niet voldoende ondersteunen en beschermen, en kunnen ze zelf niet voldoende profiteren van de mogelijkheden die de digitale wereld biedt

Veel ouders willen aanvragen bij Stichting Leergeld Den Haag in de toekomst wel digitaal doen. Als voordelen worden genoemd dat het makkelijker en sneller is dan langsgaan. Toch hebben veel ouders van deze mogelijkheid nog geen gebruik gemaakt. Ouders ervaren een drempel vanwege gebrekkige

Nederlandse taalbeheersing of weten nog niet waar op de website van Stichting Leergeld Den Haag ze een aanvraag kunnen doen. Ook wordt genoemd dat het gesprek voeren wordt gewaardeerd. In het doen van een online huisbezoek zijn ouders (nog) terughoudender. Ook is dit minder bekend bij ouders. Ouders geven aan dat ze liever een echt gesprek voeren en dat ze er moeite mee hebben om online (financiële) gegevens te verstrekken.

Bij ouders is meer behoefte of bereidheid om digitaal met Stichting Leergeld Den Haag in contact te blijven (anders dan voor een aanvraag of huisbezoek) dan bij jeugdigen. Dit moet dan gericht zijn op het op de hoogte blijven van verstrekkingen die de stichting doet, maar ook op de stichting feedback geven en laten weten wat hun wensen zijn. Jeugdigen zien het contact houden met de stichting in eerste instantie als een zaak van hun ouders. Dit stemt overeen met de huidige situatie waarin het contact tussen Stichting Leergeld Den Haag en gezinnen inderdaad via ouders verloopt en in het teken staat van verstrekkingen.

Jeugdigen zelf doen niet zelfstandig aanvragen bij de stichting en komen ook niet op het idee om er contact mee te hebben voor andere doeleinden. Jeugdigen van de Raad van Kinderen zijn zich bewuster van wat contact met Stichting Leergeld Den Haag kan inhouden dan andere jeugdigen. De stichting spreekt deze jeugdigen maandelijks, soms vaker. Een keer per jaar nodigt de stichting hen uit voor een extra sessie om te reflecteren op haar dienstverlening. De jeugdigen van de raad die aan dit onderzoek mee hebben gedaan vinden dat er voldoende contact is. Een app van Stichting Leergeld Den Haag zouden de meeste jeugdigen wel downloaden, als deze leuk en handig is. Daarvoor is het ook van belang dat deze een leuke naam heeft en voor iedereen is - niet alleen voor de doelgroep van Stichting Leergeld Den Haag. Een app die te specifiek op hen gericht is kan stigmatisering in de hand werken.

6 Aanbevelingen

6.1. Aanbevelingen voor Stichting Leergeld Den Haag

Ten aanzien van het goed doorkomen van de corona periode:

Gezinnen hebben materialen nodig om activiteiten thuis te kunnen doen. Voor het doorkomen van een eventuele aanscherping van de corona-maatregelen, maar ook los van corona is het belangrijk dat gezinnen het in huis prettig hebben. De stichting kan hier mogelijk bij faciliteren, bijvoorbeeld door, in samenwerking met het bedrijfsleven, kluspakketten te maken en die aan gezinnen te verstrekken.

Naast het verstrekken van materialen, kan de stichting gezinnen helpen met ideeën om de tijd met elkaar thuis goed door te brengen, waarbij rekening wordt gehouden met ruimtegebrek. Hierbij valt te denken aan een gratis ideeënboekje of een speciale knutselapp.

Bewegen in huis is, zeker gezien de veelal kleine behuizing van gezinnen met een laag inkomen, uitdagend. Geef gezinnen daarom tips om in beweging te blijven in huis. Ook dit kan in de vorm van een boekje of een app.

Jeugdigen zien Stichting Leergeld Den Haag niet als organisatie voor culturele activiteiten. Via de website Doen wie je bent³ en een hieraan gekoppeld project om kinderen en gezinnen met een laag inkomen meer toe te leiden naar kunst en cultuuractiviteiten, heeft de stichting zich hier expliciet aan verbonden. Het

animo voor deelname aan deze culturele activiteiten voor jeugd in de zomer van 2020 was hoog. Dit project en de website doenwiegebent.fun wordt mogelijk niet gekoppeld aan Stichting Leergeld Den Haag. Een aanbeveling is het aanbod te continueren en Stichting Leergeld Den Haag hier duidelijker aan te verbinden, opdat jeugdigen weten dat de stichting meer voor ze te bieden heeft dan materiële verstrekkingen. Nodig een groep jeugdigen die heeft deelgenomen aan de culturele activiteiten uit voor een sessie om te reflecteren op wat het aanbod hen heeft opgeleverd en wat zij in de toekomst verder van Stichting Leergeld Den Haag nodig hebben op het gebied van kunst en cultuur, zowel tijdens als na corona.

Ten aanzien van digitalisering:

Gezinnen hebben tijdens de corona periode veel profijt gehad van de laptops die zij van Stichting Leergeld Den Haag hebben gekregen. Deze zijn in de periode maart-juni verstrekt vanuit incidentele middelen, die door de dienst Onderwijs van de gemeente beschikbaar zijn gesteld om afstandsonderwijs te faciliteren. Nu deze regeling ten einde is gekomen en gezinnen weer vaste computers krijgen, merkt de stichting dat gezinnen de gemakken van laptops hebben ondervonden en zij niet altijd behoefte hebben aan een vaste computer. Een vaste computer is log en neemt veel ruimte in huis in, die juist in gezinnen met een laag inkomen schaars is. Een aanbeveling is dan ook het verstrekken van laptops structureel te maken.

Naast de behoefte aan laptops in plaats van een vaste computer, heeft de corona periode ook de behoefte aan één laptop per gezinslid blootgelegd. Hiermee kunnen alle gezinsleden hun werkzaamheden tegelijk doen en hoeven ze niet op elkaar te wachten. Dat is zeker bij afstandsonderwijs van kinderen van groot belang.

3 <https://www.doenwiegebent.fun/>.

Tijdens de lockdown hebben gezinnen ervaren dat computers soms niet werken of vastlopen. Zorg ervoor dat de laptops die worden verstrekt goed werken. Zorg er ook voor dat de helpdesk van Stichting leergeld Den Haag goed bereikbaar is en dat reparaties snel worden verricht.

Ten aanzien van (online) contact met Leergeld Den Haag:

Ouders

Ouders zijn bereid aanvragen online te doen maar weten niet altijd hoe ze dit moet. Zorg ervoor dat de link hiervoor op de website van Stichting Leergeld Den Haag goed vindbaar is en dat op de website duidelijke informatie staat over hoe ouders de aanvraag kunnen doen en welke gegevens ze moeten invullen. Houd hierbij ook rekening met een deel ouders dat laaggeletterd is.

Koppel een online aanvraag en online huisbezoek aan telefonisch contact, zodat ouders vragen kunnen stellen en uitleg kunnen krijgen. Houd ook de mogelijkheid open voor de meest kwetsbare gezinnen om een fysiek huisbezoek te doen, met inachtneming van anderhalve meter afstand. Dit kan Stichting Leergeld Den Haag juist een kans bieden om ook bij een eventuele aanscherping van de regels contact te blijven houden met de doelgroep, te polsen hoe het gaat en eventueel hulp aan te bieden.

Stichting Leergeld Den Haag wil de relatie met ouders, die nu vooral in het teken staat van aanvragen en verstrekkingen, verdiepen. Zij gelden graag als klankbord voor de doelgroep, die hen weet te vinden met vragen en die de stichting laat weten waar hun behoeften liggen. Ouders staan ervoor open benaderd te worden door Stichting Leergeld Den Haag om aandacht te vragen voor meerdere onderwerpen. Dit kan worden meegenomen in de reguliere contactmomenten maar ook is er ruimte om daarbuiten regelmatig ouders op de hoogte te brengen van nieuwe verstrekkingen of nieuwe werkwijzen van de stichting. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een (online) nieuwsbrief.

Jeugdigen

Rechtstreekse communicatie met jeugdigen is vrij nieuw voor Stichting Leergeld Den Haag. Om de ambitie van de stichting te realiseren de banden met jeugdigen zelf te versterken, is het nodig daar actief actie op te ontwikkelen. Laat jeugdigen weten wat de stichting voor hen wil betekenen. Jeugdigen komen hier niet altijd zelf op, zo blijkt ook uit dit onderzoek. Waar ouders open staan voor eventueel ander contact met de stichting, moeten jongeren op het idee worden gebracht om er überhaupt contact mee te hebben. Faciliteer daarvoor contactmomenten. Bijvoorbeeld (online) raadgevingen met jeugdigen om te bespreken hoe dat contact er anders uit kan zien.

Ontwikkel een leuke app met een pakkende naam die jongeren kunnen downloaden. Mogelijk met twee uitvoeringen: één voor de doelgroep van Stichting Leergeld Den Haag en één voor anderen.

6.2. Overige aanbevelingen

Voor de gemeente/politiek:

Realiseer dat kleine behuizing onder corona-omstandigheden grote impact heeft op gezinnen met een laag inkomen. Op lange termijn is het belangrijk voor deze gezinnen de tekorten aan goede, betaalbare huisvesting op te lossen. Idealiter door huizen te realiseren die ruim genoeg zijn voor grote gezinnen. Op korte termijn is het van belang dat er aandacht is voor de opvang van jeugdigen die in deze omstandigheden wonen. Ten tijde van de intelligente lockdown werd de school veelal alleen opengesteld voor kinderen uit onveilige thuissituaties. Open ook voor kinderen die krap behuist zijn de deuren van scholen of van de lokale bibliotheek.

Het is belangrijk voor gezinnen, zeker wanneer zij krap behuist zijn, in de anderhalve meter samenleving voldoende mogelijkheden te blijven houden om activiteiten te ondernemen buiten de deur. Probeer een volledige lockdown zoveel mogelijk te voorkomen.

Informatie over corona is veelal gericht op volwassenen, bijvoorbeeld de persconferenties. Wat jeugdigen hiervan meekrijgen roept vragen en angsten op. Richt informatievoorziening over corona en de maatschappelijke impact daarvan ook rechtsreeks op jeugdigen.

Betrek jeugdigen bij het leefbaar maken/houden van de corona-maatregelen. Organiseer bijvoorbeeld regelmatig een bijeenkomst met de Raad van Kinderen om te vragen naar hun mening. Of betrek de Raad van Kinderen bij participatief onderzoek naar het onderwerp.

Vanuit het armoedebeleid zou de toegang tot laptops laagdrempeliger gemaakt kunnen worden, zowel voor jeugdigen als voor ouders. De gemeente en allerlei instanties bieden hun dienstverlening steeds meer online aan. Als veel mensen online niet aangesloten zijn, is het goed om te kijken of die investering gemaakt kan worden. Bijvoorbeeld door een korting hierop op te nemen in de ouderbijdrage.

Ouders hebben de voordelen van computergebruik ervaren tijdens de corona periode, zowel voor hun kind als voor henzelf. Ze hebben echter ook ontdekt dat hun oudere kinderen vaak verder zijn dan zijzelf. Jongere kinderen kunnen ze niet goed ondersteunen en voor eigen gebruik hebben zij zelf meer vaardigheden nodig. Zorg ervoor dat er een aanbod is van laagdrempelige computercursussen, waarmee zij de basisvaardigheden van computergebruik leren en waarin ook aandacht is voor hoe zij jonge kinderen daarin kunnen ondersteunen. Heb daarbij ook aandacht voor veilig computer- en internetgebruik. Dit zou bijvoorbeeld kunnen worden aangeboden in de bibliotheek.

Voor scholen:

Geef jeugdigen voldoende begeleiding bij het maken van opdrachten thuis. Ga er zeker bij jongere kinderen niet vanuit dat ze dit zelfstandig kunnen, of dat er voldoende hulp en ondersteuning is in huis. Jeugdigen kunnen motivatie missen en onzeker worden als ze zijn aangewezen op afstandsonderwijs.

Hoewel ze groeien in de digitale toepassingen, blijven ze behoefte hebben aan fysiek contact met de leerkracht en met de groep.

Voor een deel van de kinderen is afstandsonderwijs vanwege krappe behuizing uitdagend. Scholen hebben ten tijde van de intelligente lockdown de deuren opengehouden voor jeugdigen die in veiligheid thuis ervaren. Overweeg bij een eventuele aanscherping van regels die te verruimen voor kinderen uit gezinnen met lage inkomens.

Van ouders wordt meer verwacht als kinderen thuis onderwijs genieten. Ondersteun hen hierin. Zowel inhoudelijk als organisatorisch, door hen te helpen in het aanbrengen van structuur in de lesdag.

Laptops zijn belangrijk voor school. Van leerlingen wordt steeds vaker verwacht dat zij een laptop hebben die ze mee kunnen nemen naar school. Veel middelbare scholen in Den Haag hebben chromebook-laptops verplicht gesteld vanaf het begin van het schooljaar 2020-2021 in anticipatie op een eventuele lockdown of omdat ze blended learning versneld hebben ingevoerd. Hierbij is het belangrijk er rekening mee te houden dat dit voor gezinnen met meerdere kinderen betekent dat meerdere laptops beschikbaar moeten zijn. En dat niet alle gezinnen dit kunnen betalen.

Voor zorg- en welzijnsinstanties in Den Haag:

Corona en de veranderingen in de maatschappij roepen veel angsten en onzekerheid op bij jeugdigen. Maak dit bespreekbaar, bied perspectief.

Naast Stichting Leergeld Den Haag kunnen ook welzijnsinstellingen en kunstinstellingen een rol spelen in het aanbieden van materialen om activiteiten in huis te doen. Te denken valt aan het Haags Kinderatelier⁴ en Art-S-

4 <http://www.haagskinderatelier.nl/>.

Cool⁵. Dit kan eventueel gekoppeld worden aan een contact- en signaleringsmoment, door materialen bij gezinnen thuis af te leveren.

Online veiligheid is belangrijk. Voor Stichting Leergeld Den Haag maar ook in samenwerking met andere organisaties. Centrum 1622⁶ heeft als focus jongereneducatie en biedt bewustwordingsprojecten op scholen aan. Veiligheid online zou hier een interessante cursus voor kunnen zijn.

5 <https://www.art-s-cool.nl/>

6 <https://www.centrum1622.nl/over-ons/>

7 Literatuurlijst

Bol, T. (2020). *Sociale ongelijkheid in thuisscholing tijdens de corona-crisis*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

De Kindertelefoon (2020). *Handout eenzaamheid*. Utrecht: De Kindertelefoon.

Engbersen, G., Van Bochove, M., De Boom, J., Burgers, J., Ettiene, T., Krowel, A., Van Lindert, J., Rusinovic, K., Snel, E., Weltevrede, A., Van Wensveen, P., & Wentink, T. (2020). *De heropening van de samenleving*. Kenniswerkplaats leefbare wijken: <https://www.kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/>

Inspectie van het onderwijs (2020). *De staat van het onderwijs*. Utrecht: Inspectie van het onderwijs.

Kalverboer, M., De Jong, A., & Hopman, M. (2020). *Als je het ons vraagt? Een quickscan van de ervaringen van kinderen en jongeren ten tijde van corona*. Den Haag: De Kinderombudsman.

Kamphuis, L. (2020). *Onderzoek: jongeren en de coronacrisis*. Hilversum: EenVandaag Opiniepanel.

MUMC (2020, 14 september). *Leefstijl van kinderen beïnvloed door corona-maatregelen*. Geraadpleegd van <https://www.mumc.nl/actueel/nieuws/leefstijl-van-kinderen-beinvloed-door-corona-maatregelen>

Sebers, R. & Cats-Den Boer, L. (2020). *Landelijk Ouderpanel. Samenvatting onderzoek opvoeden en onderwijs in coronatijd*. Utrecht: Landelijk Ouderpanel.

SERV (2020). *Cijferrapport corona-impact op het sociaal-economisch weefsel. Voorlopige analyse: rode draden, scheuren, knopen en leerstof*. Brussel: SERV.

Slot-Heys, J., De Jonge, M., Lucassen, J., & Singh, A. (2020). *Beweeggedrag van kinderen in tijden van corona*. Utrecht: Mulierinstituut.

8 Bijlage 1: Interviewleidraad voor ouders

Stichting Leergeld Den Haag en Corona

Interviewleidraad voor interviews met ouders

Introductie:

"Fijn dat u tijd wilde maken voor het interview. Ik ben....."

Het interview dat ik nu met u ga doen gaat over corona en hoe deze periode invloed heeft op uw gezin en kind(eren). Stichting Leergeld Den Haag wil dat weten, zodat we misschien kunnen helpen.

Als ik het heb over de corona periode dan bedoel ik de tijd vanaf halverwege maart, waarin we zoveel mogelijk thuis moeten blijven. Dat verandert nu een beetje maar veel regels gelden nog steeds. Als ik u vraag naar het leven in de corona periode kunt u dus nadenken over de afgelopen weken maar ook over hoe het nu voor uw gezin en kind(eren) is.

Het interview duurt ongeveer 30 tot 45 minuten. Het bestaat uit twee delen. Eerst stel ik vragen die gaan over het verplicht thuiszitten vanwege corona en de invloed daarvan op het gezin en uw kind(eren). Dan stel ik vragen over computergebruik vanwege corona. We doen meer interviews en die gebruiken we voor een algemeen beeld in een rapport. We gebruiken hierin niet uw naam en andere gegevens (het interview is anoniem)."

Achtergrondgegevens

Geïnterviewde ouder is: vader/moeder

Geïnterviewde is samenwonend/alleenstaand

Aantal kinderen:

Leeftijd kinderen:

Deel 1: Hoe beleven gezinnen het langdurig verplicht thuis zitten vanwege corona?

Ik begin het interview met een paar vragen over het verplicht meer thuis zitten vanwege corona. We willen een beeld krijgen van of dit voor uw gezin ook geldt en of dit invloed heeft op uw gezin en kind(eren).

1a. Zit uw gezin en uw kind(eren) in deze periode, vanwege corona, meer thuis dan normaal? **ja/nee**⁷

1b. Zit uw gezin en uw kind(eren) in de corona periode op andere momenten thuis dan normaal? **ja/nee**

2a. Doet/doen uw kind(eren) andere dingen thuis dan normaal die te maken hebben met school? **ja/nee**

2b. Wat is veranderd in wat uw kinderen thuis doen op het gebied van school?⁸

2c. Speelt u daar ook een rol in? **ja/nee**

⁷ Verwijder het onjuiste antwoord, zodat het juiste antwoord blijft staan.

⁸ Typ het antwoord in het onderstaande vak.

2d. Op welke wijze?

3a. Doet/doen uw kind(eren) andere dingen thuis dan normaal die te maken hebben met sport en beweging? **ja/nee**

3b. Wat is veranderd in wat uw kinderen thuis doen op het gebied van sport en beweging?

4a. Doet/doen uw kind(eren) andere dingen thuis dan normaal die te maken hebben met leuke activiteiten

in de vrije tijd? **ja/nee**

4b. Wat is veranderd in wat uw kinderen thuis doen op het gebied van leuke activiteiten in de vrije tijd?

5a. Doet/doen uw kind(eren) andere dingen thuis dan normaal die te maken hebben met persoonlijke ontwikkeling (dingen leren

en ontdekken in de vrije tijd)? **ja/nee**

5b. Wat is veranderd in wat uw kinderen thuis doen op het gebied van persoonlijke ontwikkeling?

De volgende vragen gaan over de thuissituatie en of dit in corona tijd een prettige omgeving voor iedereen is.

6a. Biedt de thuissituatie voldoende mogelijkheden voor uw kind(eren) op het gebied van school? **ja/nee**

6b. Waarom wel/niet?

7a. Biedt de thuissituatie voldoende mogelijkheden voor uw kind(eren) op het gebied van sport en beweging? **ja/nee**

7b. Waarom wel/niet?

8a. Biedt de thuissituatie voldoende mogelijkheden voor uw kind(eren) op het gebied van andere activiteiten? **ja/nee**

8b. Waarom wel/niet?

9. Heeft/hebben uw kind(eren) genoeg ruimte voor zichzelf in huis? **ja/nee**

10. Heeft/hebben uw kind(eren) genoeg privacy in huis? **ja/nee**

11. Wat mist u voor uw kind(eren) thuis in deze periode?

De volgende vragen gaan over hoe het met uw gezin en kind(eren) gaat in deze periode en wat jullie nodig hebben om het fijner te maken thuis.

12a. Heeft het verplicht thuiszitten invloed op uw kind(eren) (hoe het zich voelt)? **ja/nee**

12b. Op welke manier? (kan zowel positief als negatief)

13a. Heeft het verplicht thuiszitten invloed op het hele gezin? **ja/nee**

13b. Waarop? (bijvoorbeeld hoe jullie met elkaar omgaan; wat jullie samen doen; hoeveel tijd jullie met elkaar doorbrengen)

14. Wat heeft uw gezin en kind(eren) nodig om deze periode goed door te komen?

Deel 2: Hoe beleven gezinnen digitalisering in coronatijd en wat hebben zij nodig om daar zo goed mogelijk gebruik van te kunnen maken?

Ik ga u nu een aantal vragen stellen over hoe het gebruik van de computer is veranderd in de corona periode.

15a. Maakte u en uw gezin hiervoor al veel gebruik van de computer? **weinig/een beetje/veel**

15b. Waarvoor?

☐ School van het/de kind(eren) **ja/nee**

☐ Vrije tijd/activiteiten **ja/nee**

☐ Contact houden met vrienden en kennissen **ja/nee**

☐ Communicatie met instanties, regelen van bankzaken enz. **ja/nee**

16a. Hoe uw gezin gebruik maakt van de computer, is dat in de corona periode veranderd? **ja/nee**

16b. Op welke manier?

☐ Mijn gezin maakt *meer* gebruik van de computer **ja/nee**

☐ Mijn gezin maakt *op een andere manier* gebruik van de computer **ja/nee**

17. Van welke programma's/apps maakt uw gezin nu gebruik?

18a. Denkt u dat uw gezin (ook) na corona *meer* gebruik zal maken van de computer? **ja/nee**

18b. Waarom?

19a. Denkt u dat uw gezin (ook) na corona *anders* gebruik zal maken van de computer? **ja/nee**

19b. Hoe?

20a. Gaat het gebruik maken van de computer en verschillende programma's nu makkelijk(er) in uw gezin? **ja/nee**

20b. Wat gaat nog moeilijk?

20c. Wat kan Leergeld Den Haag doen om daarbij te helpen (bijvoorbeeld andere computer, training bieden, helpen met programma's uitleggen, enz.)?

Ik ga u nu een paar vragen stellen over contact hebben met Leergeld Den Haag via de computer.

21a. Heeft u de afgelopen weken een aanvraag gedaan bij Leergeld Den Haag **ja/nee**

21b. Heeft u hierbij gebruik gemaakt van de computer? **ja/nee**

21c. Waarom wel/niet?

21d. Zou u in de toekomst online/via de computer een aanvraag willen doen? **ja/nee**

21e. Waarom wel/niet?

22a. Heeft u de afgelopen weken een online huisbezoek van Leergeld Den Haag gehad? **ja/nee**

22b. Wat vond u hiervan?

22c. Zou u in de toekomst dit willen (blijven) doen? **ja/nee**

22d. Waarom wel/niet?

23a. Zou u verder via de computer contact willen houden met Leergeld Den Haag? **ja/nee**

23b. Waarvoor wel?

23c. Waarvoor niet?

Tenslotte. Bent u geïnteresseerd in de uitkomsten van het onderzoek en zou u het rapport willen ontvangen? Dan noteer ik daarvoor graag uw emailadres:

Hartelijk dank!

9 Bijlage 2: Interview-leidraad voor jeugdigen

Stichting Leergeld Den Haag en Corona

Interviewleidraad voor interviews met jeugdigen

Introductie:

"Fijn dat je tijd wilde maken voor het interview. Ik ben....."

Het interview dat ik nu met je ga doen gaat over de corona periode en hoe deze invloed heeft op jou en op je gezin. Stichting Leergeld Den Haag wil dat weten, zodat we misschien kunnen helpen.

Als ik het heb over de corona periode dan bedoel ik de tijd vanaf halverwege maart, waarin we zoveel mogelijk thuis moeten blijven. Dat verandert nu een beetje maar veel regels gelden nog steeds. Als ik je vraag naar je leven in de corona periode kun je dus nadenken over de afgelopen weken maar ook over hoe het nu voor je is.

Het interview duurt ongeveer 30 tot 45 minuten. Het bestaat uit twee delen. Eerst stel ik vragen die gaan over het verplicht thuiszitten en de invloed daarvan op je leven. Dan stel ik vragen over computergebruik vanwege corona. We doen meer interviews en die gebruiken we voor een algemeen beeld in een rapport. We gebruiken hierin niet jouw naam en andere gegevens (het interview is anoniem)."

Achtergrondgegevens

Jongen/meisje

Leeftijd:

Wat voor soort onderwijs volg je:

Hoe ziet jouw gezin eruit (vader/moeder, hoeveel broers/zussen):

Leeftijden broers en zussen:

Deel 1: Hoe beleven gezinnen het langdurig verplicht thuis zitten vanwege corona?

Ik begin het interview met een paar vragen over het verplicht meer thuis zitten vanwege corona. We willen een beeld krijgen van of dit voor jou ook geldt en of dit invloed heeft op jouw leven.

1a. Zit jij in deze periode, vanwege corona, vaker thuis dan normaal? **ja/nee**⁹

1b. Ben jij in de corona periode op andere momenten thuis dan normaal? **ja/nee**

2a. Doe je andere dingen thuis dan normaal die te maken hebben met school? **ja/nee**

2b. Wat is veranderd in wat je thuis doet op het gebied van school?¹⁰

⁹ Verwijder het onjuiste antwoord, zodat het juiste antwoord blijft staan

¹⁰ Typ het antwoord in het onderstaande vak

3a. Doe je andere dingen thuis dan normaal die te maken hebben met sport en beweging? **ja/nee**

3b. Wat is veranderd in wat je thuis doet op het gebied van sport en beweging?

4a. Doe je andere dingen thuis dan normaal die te maken hebben met leuke activiteiten in je vrije tijd? **ja/nee**

4b. Wat is veranderd in wat je thuis doet op het gebied van leuke activiteiten in je vrije tijd?

5a. Doe je andere dingen thuis dan normaal die te maken hebben met dingen leren en ontdekken in je vrije tijd? **ja/nee**

5b. Wat is veranderd in wat je thuis doet op het gebied van dingen leren en ontdekken in je vrije tijd?

De volgende vragen gaan over de thuissituatie en of dit in corona tijd een prettige omgeving voor je is.

6a. Ben je tevreden met wat je thuis kunt op het gebied van school? **ja/nee**

6b. Waarom wel/niet?

7a. Ben je tevreden met wat je thuis kunt op het gebied van sport en beweging? **ja/nee**

7b. Waarom wel/niet?

8a. Ben je tevreden met wat je thuis kunt op het gebied van andere activiteiten? **ja/nee**

8b. Waarom wel/niet?

9. Heb je genoeg ruimte voor jezelf in huis? **ja/nee**

10. Heb je genoeg privacy thuis? **ja/nee**

11. Wat mis je thuis in deze periode?

De volgende vragen gaan over hoe het met jou en jullie gezin gaat in deze periode en wat jullie nodig hebben om het prettiger te maken thuis.

12a. Heeft het verplicht thuis zitten invloed op jou (hoe je je voelt)? **ja/nee**

12b. Op welke manier? (kan zowel positief als negatief)

13a. Heeft het verplicht thuiszitten invloed op het hele gezin? **ja/nee**

13b. Waarop? (bijvoorbeeld hoe jullie met elkaar omgaan; wat jullie samen doen; hoeveel tijd jullie met elkaar doorbrengen)

14. Wat heb jij en jullie gezin nodig om deze periode prettig door te komen?

Deel 2: Hoe beleven gezinnen digitalisering in coronatijd en wat hebben zij nodig om daar zo goed mogelijk gebruik van te kunnen maken?

Ik ga je nu een aantal vragen stellen over hoe het gebruik van de computer is veranderd in de corona periode.

15a. Maakte je voor deze periode al veel gebruik van de computer? **weinig/een beetje/veel**

15b. Waarvoor maakt je gebruik van de computer?

☐ School **ja/nee**

☐ Vrije tijd/activiteiten **ja/nee**

☐ Contact houden met vrienden en kennissen **ja/nee**

☐ Communicatie met instanties, regelen van bankzaken enz. **ja/nee**

16a. Is dat in de corona periode veranderd? **ja/nee**

16b. Op welke manier?

☐ Ik maak *meer* gebruik van de computer **ja/nee**

☐ Ik maak *op een andere manier* gebruik van de computer **ja/nee**

17. Van welke programma's/apps maak je nu gebruik?

18a. Denk je dat je (ook) na de corona periode *meer* gebruik zult maken van de computer? **ja/nee**

18b. Waarom?

19a. Denk je dat je (ook) na corona anders gebruik zult maken van de computer? **ja/nee**

19b. Hoe?

20a. Vind je gebruik maken van de computer en verschillende programma's nu makkelijk(er) gaan? **ja/nee**

20b. Wat vind je nog moeilijk?

20c. Vraag en krijg je daar al hulp bij? **ja/nee**

20d. Heb je nog hulp nodig? **ja/nee**

20e. Wat kan Leergeld Den Haag doen om je te helpen?

Ik ga je nu een paar vragen stellen over contact hebben met Leergeld Den Haag via de computer.

21a. Zou jij zelf meer contact willen met Leergeld Den Haag? **ja/nee**

21b. Wat voor contact zou jij met Leergeld Den Haag willen? (bijvoorbeeld contact over hoe het met mij gaat; contact over wat ik nodig heb; contact in een groep met andere kinderen, enz.)

21c. Zou je voor contact met Leergeld Den Haag de computer willen gebruiken?
ja/nee

21d. Ken je een programma dat je daarvoor zou willen gebruiken? **ja/nee**

21e. Welke?

21f. Wat vind je van het idee om een Leergeld Den Haag app op je telefoon te hebben? **leuk/niet leuk**

21g. Zou je daarvan gebruik maken? **ja/nee**

Tenslotte. Ben je geïnteresseerd in de uitkomsten van het onderzoek en zou je het rapport willen ontvangen? Dan noteer ik daarvoor graag jouw emailadres:

Hartelijk dank!

COLOFON

Opdrachtgever	Stichting Leergeld Den Haag
Auteur:	Dr. A. Sarti
Foto omslag	Fotograaf August de Richelieu
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut, Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-94-6409-029-1

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2020.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.